

Priporočila pred setvijo ozimnih žit

Približuje se čas, ko bomo pričeli s setvijo ozimnih žit. Razen predpisane tehnologije pridelovanja, izbire primerne sorte ozimnega žita je zelo pomembna tudi uporaba zdravega semena. To pomeni uporaba certificiranega semena v skladu z veljavno zakonodajo.

Kot prvo bi vas rada opozorila, da *se seme sme tretirati s FFS le v napravah za razkuževanje semenskega materiala, skladnih s pravilnikom, ki ureja pridobitev certifikata o skladnosti za naprave za nanašanje fitofarmacevtskih sredstev. Seme smejo tretirati le fizične in pravne osebe, ki so vpisane v register dobaviteljev v skladu z zakonom, ki ureja semenski material kmetijskih rastlin, in sicer za opravljanje dejavnosti »priprava za trg semena poljščin in zelenjadnic«. Dodelano seme, ki je že tretirano z insekticidi, se ne sme ponovno tretirati z istimi ali dodatnimi FFS.*

Najprej se je potrebno zavedati, da **vsako žito ne sodi na vsako njivo**, potrebno je upoštevati njihove rastne zahteve in naravne danosti! Pomembno je, da je načrtovanje kolobarja, vrst in sort poljščin, gnojenja, obdelovanja zemlje prilagojeno rastišču in pedoklimatskim danostim. Potrebno je ohranjati stabilnost strukturnih agregatov, kar lahko naredimo z vnašanjem organske snovi v tla, z ohranitveno obdelavo, uravnoveženim gnojenjem, rednim apnjenjem kislih tal. Strukturo tal uničujemo tudi z obdelavo preveč vlažnih ali preveč suhih tal.

Zelo pomembno je tudi, da vemo, kakšno založenost tal imamo, kakšen pH – potrebna kemična analiza tal.

Svetujem, da izberete primerne sorte za vaše območje in upoštevate čas setve. Izbira njive (pH več kot 5,5 – zmerno kislila tla), tipa tal (ilovnato peščena do peščeno ilovnata tla z dovolj vlage) je prvi pogoj, ko se odločamo kam bomo posejali žito. Tla morajo biti dobro založena s hranili in s pozitivno bilanco humusa v tleh. Vsak tip tal vsaki sorti oz. kultivarju ozimnega žita ne ustreza. Njivo nato kvalitetno pripravimo za setev (odvisno od tipa tal, od stanja tal, od vrste stroja) 7 – 10 dni pred setvijo in pri sami setvi upoštevamo priporočeno količino semena na hektar (pravilen izračun), uredimo sejalnico, le-ta naj bo kakovostna in upoštevamo čas setve za našo ozimno pšenico, ozimni ječmen, rž, tritikalo. Prerana setev ni priporočljiva, kot tudi ne prepozna setev. Pri prepozni setvi in slabo pripravljeni njivi imamo po zimskem mrazu običajno neizoblikovano število klasov na rastlino, prav tako nižje je število zrn v klasu in problematična je debelina zrnja. Pri prerani setvi pa je največkrat žito preveč razraščeno in prihaja do slabše odpornosti na zimske zmrzali in bolezni. Tudi gostota setve mora biti primerna, saj pri pregosti setvi lahko prihaja do poganjanja, do bolezni. Pozorni moramo biti na prehrano rastlin in vremenske pogoje (se prilagajamo z izbiro sorte), uporabljamo vedno kvalitetno seme (tudi kvalitetno obdelano, razkuženo, certificirano seme).

Uporabljamo **kvalitetno** seme - deklarirano seme je tisto, ki nam zagotavlja sortnost, kakovost, prideluje se pod kontrolo kontrolne organizacije, ki spremljajo rast od setve do žetve, seme prihaja na trg v zaprti papirnati embalaži, opremljeno je z atestom in deklaracijo, potrjuje se sortna čistota, kakovost, kalivost, leto pridelave, zdravstveno stanje. Vsak, ki kupi certificirano seme, lahko zahteva deklaracijo, ki jo trgovec mora imeti. Tako kakovostno seme preprečuje prenos določenih bolezni, ki naredijo veliko gospodarsko škodo, preprečuje prenos bolezni z nerazkuženim semenom – pšenična trda ali smrdljiva snet, pšenična prašnata snet, fuzarioze.

Razkuževanje semena je kakovostno opravljeno pri kupljenemu semenu, domače razkuževanje je lahko problematično zaradi nekvalitetnega nanašanja določenega fungicida na seme. Zelo težko očistimo seme vseh primesi in škodljivcev (insektov – skladiščnih škodljivcev), zelo težko enakomerno nanesemo fungicid po celem semenu in na vsa semena, ne znamo se pravilno odločiti za kvaliteten fungicid, ne upoštevamo predpisanih količin sredstva na 100 kg semena. In če ni kvalitetno razkuženo, lahko prenašamo bolezni.

V nobenem primeru ne hitite, ker se ob prerani setvi posevki premočno razrastejo, so prebujni

in s tem bolj občutljivi na bolezni že v jesenskem času. Pojavi se lahko snežna plesen že v jesenskem času, ki nam izredno uniči posevek ozimnih žit, predvsem ječmena in pšenice. Zelo nevarni bolezni sta tudi ječmenova progavost in ramularia. Pri ječmenih upoštevajte rok setve in začnite s setvijo kot je priporočeno. Paziti je treba, da ne dajete pred setvijo ozimne pšenice in ječmena hlevskega gnoja, ker tudi ta poveča okužbo s snežno plesnijo. Prav tako ni priporočljivo sejati pšenice za koruzo, ki je bila napadena od koruzne bulave sneti. V kolobarju naj pšenica sledi listankam.

Svetujem, da posejete certificirano seme, kjer je razkuževanje semena kakovostno opravljeno. In če ni kvalitetno razkuženo prenesemo bolezni, kot so: bolezni, ki napadajo seme – *pšenična trda ali smrdljiva snet*, *rjavenje pšeničnih plev*, *fuzarioze*, *snežna plesen*, *žitna helminthosporiozna pegavost* in bolezni, ki okužijo notranjost semena – *prašnata pšenična snet*, okužbe, ki se prenašajo izključno s semenom – *pšenična trda ali smrdljiva snet*, okužbe, ki so v tleh ali se prenašajo preko okuženih rastlinskih ostankov ali s semenom – *rjavenje pšeničnih plev*, *žitna helminthosporiozna pegavost*, *fuzarioze* – vedno so prisotne na rastlinskih ostankih v tleh in od pogojev je odvisno kakšna bo okužba – okužba pa se lahko prenaša tudi z okuženim semenom.

Še posebej je nevarna **pšenična trda ali smrdljiva snet**, ki lahko negativno deluje na zdravstveno stanje živali, če le-te hranimo s tako okuženo pšenico. Obolelih bilk ne moremo prepoznati vse do klasenja. Okuženi klasi so modrikasto zelene barve, klaski so bolj razprti. Okužen je lahko cel klas ali samo posamezni klaski. Obolela zrna so nekoliko širša, sodčkasta in temno sive barve. Perikarp takih zrn je ohranjen, notranjost pa je spremenjena v črno prašnato gmoto. To so klamidospore glive. Klamidospore sproščajo vonj po pokvarjenih ribah. Gliva se ohranja v obliki klamidospor na semenu ali v tleh. Ko zrna posejemo, spore na semenu ali v tleh poleg njega kalijo in okužijo klice. Micelij raste skupaj z rastlino, vendar vedno za rastnim vršičkom. Ob klasenju micelij prodre v klaske in zrna. Ob zorenju micelij razpade v množico klamidospor. Ob mlačvi le-te površinsko kontaminirajo zdravo zrnje.

Potrebno je uporabljati zdravo in razkuženo seme, sejati odporne sorte pšenice.

Opozarjam tudi na kalivost žit pri setvi doma pridelanega semena. Morda ne bodo na koncu toliko problematične bolezni v jesenskem času, kot bo problematična kalivost žit. Če se boste odločili za setev doma pridelanih žit, obvezno naredite test kalivosti, da veste, kolikšen % kalivosti ima vaše žito in uredite razkuževanje semena žit, da se vam ne bodo prenašale bolezni, še posebej ne pšenična trda ali smrdljiva snet.

Prednost uporabe certificiranega semena je preprečevanje širjenja določenih bolezni, med katerimi je najpomembnejša trda pšenična sli smrdljiva snet (*Tilletia tritici*). Nevarna bolezen pšenice, ki se je v zadnjih letih pri nas ponovno začela pojavljati. Na odkupnih mestih take okužene pšenice ne sprejemajo, spoznajo pa jo po drugačni barvi in značilnem vonju po pokvarjenih ribah (*trimethylamin (TMA)*). In kaj naj potem kmetovalec naredi s tako okuženo pšenico? Eno je uničevanje (zakopati v zemljo) ali pa (kot navaja avstrijska literatura) uporaba v bioplinarnah, kjer se spore uničijo pri temperaturi 42 – 45°C. Najboljša rešitev je vsekakor uporaba zdravega, deklariranega, razkuženega semena. Živali s tako okuženo pšenico ne smemo krmiti.

»Tretiranje semena s kemično učinkovino so pridelovalci žit prvič lahko opravili v letu 1914.«

Metka Barbarič, KGZS-zavod MS

VIRI:

- <http://www.kgzs-ms.si/psenicna-trda-ali-smrdljiva-snet-tilletia-tritici/>
- <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV3724>
- <http://www.kmetijskizavod-celje.si/17-3-2010-tretiranje-semena-in-setev-s-ffs-tretiranega-semena>
- <http://www.arhiv.vurs.gov.si/fileadmin/vurs.gov.si/pageuploads/Objave/Uvoz/MIKOTOKSINI.doc>
- Barbaric, M., *Strokovni posvet »Kakovost pšenice v žitni verigi«*, KIS, LJ, 10. 12. 2014, *Dejavniki pridelave pšenice, ki vplivajo na kakovost*